

УДК 342.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.47>

ОСВІТНІ ЕЛЕКТРОННІ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА РОЗВИТОК

Шопіна І.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3334-7548>
e-mail: shopina.i.m@gmail.com*

Шопіна І.М. Освітні електронні публічні послуги: правове регулювання та розвиток.

Мета статті – визначити особливості розвитку та правового регулювання освітніх електронних публічних послуг.

З'ясовано, що проникнення інформаційних технологій у всі сфери людського життя обумовлює удосконалення багатьох процесів суспільної активності, у тому числі і в галузі освіти. Акцентовано увагу на тому, що професійне зростання потребує нині безупинного навчання в рамках формальної, неформальної та інформальної освіти. Активну роль в організації такого навчання відіграють нині центральні органи виконавчої влади та установи, підприємства й організації, що перебувають в їх управлінні. Правові можливості здійснювати таку діяльність ці органи мають у межах електронних публічних послуг. Однак Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» не передбачає можливості здійснення вказаними суб'єктами освітньої діяльності щодо осіб, що не належать до кола їх персоналу.

З'ясовано, що проблемою, яка виникає у зв'язку з нерегульованістю участі міністерств та інших органів державної влади у системі надання електронних публічних послуг в освітній сфері, є відсутність єдиних стандартів. Спостерігаються значні відмінності у наявності та формі сертифіката про проходження освітнього курсу, наявності рецензентів, кількості та складності тестових питань, за допомогою яких визначається опанування змістом освітньої програми. Не завжди вказані джерела фінансування освітніх фільмів та серіалів, підготовка яких вимагає значних витрат коштів.

Встановлено, що перевагою освітніх продуктів, підготовлених за участі органів державної влади, є їх гостра актуальність та практична спрямованість, а також можливість оперативно підходити до їх створення завдяки мінімізації бюрократичних бар'єрів. Зроблено висновок, що підвищення якості та науковості досліджуваних освітніх продуктів, а також зниження корупційних ризиків при їх виготовленні потребують унормування найбільш важливих аспектів цієї діяльності.

Ключові слова: публічна послуга, електронна публічна послуга, освіта, освітні послуги, освітній процес, адміністративна послуга, підвищення кваліфікації, формальна, інформальна та неформальна освіта.

Shopina I.M. Educational electronic public services: legal regulation and development.

The purpose of the article is to determine the peculiarities of development and legal regulation of educational electronic public services.

The article shows that the penetration of information technologies into all spheres of human life leads to the improvement of many processes of social activity, including in the field of education. Attention is focused on the fact that professional growth requires continuous learning in the framework of formal, non-formal and informal education. Central executive authorities and institutions, enterprises and organizations under their management are currently playing an active role in organizing such training. These bodies have the legal capacity to carry out such activities within the framework of electronic public services. However, the Law of Ukraine “On central bodies of executive power” does not provide

for the possibility of these entities to carry out educational activities in relation to persons who are not members of their staff.

The author justifies that the problem arising from the unregulated participation of ministries and other public authorities in the system of providing electronic public services in the educational sphere is the lack of uniform standards. Significant differences are observed in the availability and form of a certificate of completion of an educational course, the availability of reviewers, and the number and complexity of test questions used to determine mastery of the content of the educational programme. The sources of funding for educational films and TV series, which require significant expenditures, are not always indicated.

The advantage of educational products prepared with the participation of public authorities is their acute relevance and practical orientation, as well as the ability to quickly approach their creation by minimizing bureaucratic barriers. The author concludes that improving the quality and scientific nature of the educational products under study, as well as reducing corruption risks in their production, requires regulating the most important aspects of this activity.

Key words: public service, electronic public service, education, educational services, educational process, administrative service, professional development, formal, informal and non-formal education.

Постановка проблеми. Широкомасштабна російська збройна агресія проти України внесла кардинальні зміни у розвиток всіх сфер суспільних відносин. Зміни в освітній сфері стали предметом постійної рефлексії в українському суспільстві, оскільки вплив низки факторів не дозволяє зберегти status quo. Причиною тому стали тимчасова окупація українських територій, зміни у кількості та складі здобувачів освіти, посилення загроз життю і здоров'ю учасників освітніх процесів внаслідок дій противника. Вказане свідчить про необхідність переосмислення мети та завдань освіти, методологічних підходів до освітніх процесів, виробленню гнучкої стратегії реалізації конституційного права на освіту. Вказане обумовлює актуальність дослідження особливостей правового регулювання освітніх електронних публічних послуг в умовах правового режиму воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми, пов'язані із правовим забезпеченням освіти в Україні розглядали у своїх дослідженнях такі науковці, як К. Бугайчук, Б. Деревянко, Д. Мельник, О. Пижов, І. Хомишин, Н. Христинченко, Р. Шаповал та інші вчені. Разом з тим, складність і багатоплановість проблем, які постали сьогодні перед системою освіти, обумовлюють необхідність їх розгляду у межах різних методологічних підходів і засобами різних правових наук, що обумовлює спрямованість наукового пошуку.

Мета статті – визначити особливості розвитку та правового регулювання освітніх електронних публічних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закріплення у ст. 53 Конституції України права людини і громадянина на освіту ознаменувало взяття на себе державою обов'язку забезпечити реалізацію такого права за допомогою різноманітних правових механізмів. У законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про професійну (професійно-технічну освіту)», «Про фахову передвищу освіту», «Про вищу освіту» та низці інших вказані правові механізми знайшли своє закріплення, що дозволяє мільйонам осіб реалізовувати свої освітні траєкторії. Особливе місце серед Національна рамка кваліфікацій – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів, призначений для використання органами державної влади та органами місцевого самоврядування, установами та організаціями, закладами освіти, роботодавцями, іншими юридичними та фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій. Національна рамка кваліфікацій передбачає вісім кваліфікаційних рівнів і запроваджена з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудова відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці [1].

Ч. 1 ст. 8 Закону України «Про освіту» визначає, що особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. В аспекті правового регулювання освітніх публічних послуг нас перш за все цікавить неформальна освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/

або присудженням часткових освітніх кваліфікацій [2]. Слід сказати, що неформальна освіта в її дистанційній формі отримала поштовх для активного розвитку під час пандемії коронавірусної хвороби COVID-19, а з початком повномасштабної російської збройної агресії здобула значне поширення у багатьох професійних сферах.

Однією зі сфер, в якій активно застосовують заходи неформальної освіти, є сфера підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, які зобов'язані постійно підвищувати свою кваліфікацію з метою професійного розвитку відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти. Формами підвищення кваліфікації є інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), дуальна, на робочому місці, на виробництві тощо [3].

Електронна публічна послуга – це послуга, що надається органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, у тому числі адміністративна послуга (у тому числі в автоматичному режимі), яка надається з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем на підставі заяви (звернення, запиту), поданої в електронній формі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем (у тому числі з використанням Єдиного державного веб-порталу електронних послуг), або без подання такої заяви (звернення, запиту) [4]. Виходячи із змісту вказаного визначення, яке знайшло своє відображення у Законі України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» до суб'єктів, які уповноважені їх надавати, слід віднести органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, які перебувають в їх управлінні.

Серед органів державної влади, які надають освітні публічні послуги, одне з провідних місць займає Міністерство цифрової трансформації України, яке створило національну освітню платформу Дія.Освіта, на якій міститься більш ніж 250 освітніх продуктів. З 2020 року, коли ця платформа була створена, нею скористалися більш ніж 2,1 млн користувачів, які отримали сукупно 3,1 млн сертифікатів. Функціонування освітньої платформи Дія.Освіта здійснюється відповідно до принципу Lifelong learning – різні за своїм соціальним статусом, віком, освітнім рівнем громадяни можуть знайти освітні продукти, які здатні задовольнити їх потреби та інтереси [5].

Так, освітній серіал «Антикорупційна робота в ОМС» має своєю метою налагодження ефективною антикорупційної роботи в органі місцевого самоврядування і включає такі теми, як аналіз потенційних контрагентів, захист викривачів, знання стандартів протидії корупції, менеджмент антикорупційної роботи, мінімізація корупційних ризиків, організація антикорупційного навчання, оцінювання корупційних ризиків, розробка антикорупційної політики. Його створено за спільної ініціативи Мінвідновлення, Мінцифри та Фондації інституційного розвитку для платформи Дія.Освіта в межах проєкту «Прозоре відновлення громад через управління ризиками та розвиток системи комплаєнсу», що реалізується за підтримки Антикорупційної ініціативи ЄС (EUACI) — провідної програми підтримки боротьби з корупцією в Україні, що фінансується ЄС, співфінансується та реалізується Міністерством закордонних справ Данії. Цей освітній продукт рекомендовано для публічних службовців і активних громадян [6]. Призначені для вчителів, державних службовців, медичних працівників та широкого кола громадян тести цифрової грамотності дозволяють диференціювати потреби та актуальні сфери застосування цифрових знань, вмінь та навичок залежно від сфери професійної діяльності і отримати сертифікат [7]. Симулятори кількох десятків професій дозволяють отримати уявлення про особливості типового робочого дня спеціалістів різних сфер, що може стати у нагоді під час першого професійного вибору або під час зміни професії та спеціальності [8].

В деяких цифрових освітніх продуктах поєднуються зусилля багатьох суб'єктів надання освітніх публічних послуг – так, освітній серіал «Школа без цькування» покликаний запропонувати доказові підходи для протидії булінгу, надати знання для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та створення інклюзивного середовища в школі. Цей курс було розроблено громадською організацією «Студена» за ініціативи Міністерства цифрової трансформації України для платформи «Дія.Цифрова освіта», за підтримки Міністерства освіти і науки України та проєкту «Дружній простір» [9].

До здобутків Міністерства освіти і науки у досліджуваній сфері слід також віднести Всеукраїнську школу онлайн - платформу для дистанційного та змішаного навчання учнів 5-11 класів та методичної підтримки вчителів. Мета Всеукраїнської школи онлайн - забезпечити кожному

українському учневі та вчителю рівний, вільний і безоплатний доступ до якісного навчального контенту. Платформа містить відеоуроки, тести та матеріали для самостійної роботи з 18 основних предметів: українська література, українська мова, біологія, біологія та екологія, географія, всесвітня історія, історія України, математика, алгебра, алгебра і початки аналізу, геометрія, мистецтво, основи правознавства, природознавство, фізика, хімія, англійська мова та зарубіжна література [10].

Активну роботу в сфері надання освітніх публічних послуг проводить державна установа «Центр громадського здоров'я», яка є науково-практичною установою медичного профілю Міністерства охорони здоров'я України, що здійснює функції з забезпечення збереження і укріплення здоров'я населення, проведення соціально-гігієнічного моніторингу захворювань, епідеміологічного нагляду та біологічної безпеки, здійснення групової та популяційної профілактики захворюваності, боротьби з епідеміями, стратегічного управління з питань громадського здоров'я [11]. На офіційному вебсайті Центру розміщено більш ніж 90 курсів з таких тем, як психічне здоров'я та соціальна підтримка, замісна підтримувальна терапія, неінфекційні захворювання, організація та управління в громадському здоров'ї, епідемічний нагляд, лабораторна діагностика, ВІЛ-інфекція, туберкульоз, вірусні гепатити та ін. Курси охоплюють низку гостроактуальних проблем, які виникають у сфері охорони здоров'я. Так, курс «Забезпечення наукової чесності та захисту морально-етичних прав осіб, які виступають суб'єктами дослідження», проходження якого дозволяє набрати 6 кредитів ЄКТС, розрахований на всіх працівників сфери охорони здоров'я, включених до розділів «Керівники» (у разі наявності освіти у галузі знань 22 «Охорона здоров'я»), «Професіонали» та «Фахівці» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (випуск 78 «Охорона здоров'я»), затвердженого наказом МОЗ від 29 березня 2002 р. № 117. Програма курсу включає 11 лекцій, у тому числі: міжнародні документи та законодавство України щодо захисту морально-етичних прав учасників дослідження, огляд існуючих етичних комітетів в Україні, Порядок подання заяви до Комісії з питань етики ЦГЗ, види експертиз тощо [12].

Широкомасштабна збройна російська агресія проти України виявила проблему недостатності навичок надання екстренної домедичної і медичної допомоги. Вказане сприяло розробці численних відеокурсів з тактичної медицини, екстреної медичної допомоги та ін. Міністерство охорони здоров'я України також є одним із суб'єктів освітньої діяльності за вказаним напрямом. Так, наприклад, на освітній платформі Prometheus розміщено цикл онлайн-курсів «Надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі», який розроблено в рамках реалізації спільного зі Світовим банком проєкту Міністерства охорони здоров'я України, а його розробником виступив Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського.

Курс розрахований на медичних працівників, які працюють в системі екстреної медичної допомоги, а також інших медичних працівників, студентів та інтернів, які хочуть поглибити свої знання з медицини невідкладних станів [13].

Як можна побачити з наведеного вище, центральні органи виконавчої влади виступають активними суб'єктами надання освітніх публічних послуг. Однак ч. 2 ст. 6 Конституції України визначає, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України [14]. Базовим законом, яким регламентовано організацію, повноваження та порядок діяльності центральних органів виконавчої влади України, є Закон України «Про центральні органи виконавчої влади», однак в ньому відсутні повноваження означених органів щодо здійснення освітньої діяльності для широкого кола осіб – компетенція звужена до невеликого сегменту організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та інших працівників міністерств та інших центральних органів виконавчої влади [15]. Відсутні і положення щодо надання означеними структурами виконавчої влади публічних послуг, згадуються лише адміністративні, у той час як коло публічних послуг значно ширше за своїм змістом.

Висновки. Проникнення інформаційних технологій у всі сфери людського життя обумовлює удосконалення багатьох процесів суспільної активності, у тому числі і в галузі освіти. Навіть збереження наявного рівня професіоналізму потребує сьогодні постійного ознайомлення з новими способами та стандартами здійснення своєї професійної діяльності, а бажання професійного зростання потребує безупинного навчання в рамках формальної, неформальної та інформальної освіти. Активну роль в організації такого навчання відіграють нині центральні органи виконавчої влади та установи, підприємства й організації, що перебувають в їх управлінні. Правові можли-

вості здійснювати таку діяльність ці органи мають у межах електронних публічних послуг. Однак Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» не передбачає можливості здійснення вказаними суб'єктами освітньої діяльності щодо осіб, що не належать до кола їх персоналу. Іншою проблемою, яка виникає у зв'язку з нерегульованістю участі міністерств та інших органів державної влади у системі надання електронних публічних послуг в освітній сфері, є відсутність єдиних стандартів для їх надання. Так, деякі з освітніх продуктів унормовані відповідно до Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, включаючи відповідну кількість балів (наприклад, освітні продукти Центру громадського здоров'я), а деякі – ні. Спостерігаються значні відмінності у наявності та формі сертифіката про проходження освітнього курсу, наявності рецензентів, кількості та складності тестових питань, за допомогою яких визначається опанування змістом освітньої програми. Не завжди вказані джерела фінансування освітніх фільмів та серіалів, підготовка яких вимагає значних витрат коштів.

Безсумнівною перевагою освітніх продуктів, підготовлених за участі органів державної влади, є їх гостра актуальність та практична спрямованість, а також можливість оперативно підходити до їх створення завдяки мінімізації бюрократичних бар'єрів (якщо фінансування та звітність бере на себе міжнародна або благодійна організація). Однак, на нашу думку, підвищення якості та науковості досліджуваних освітніх продуктів, а також зниження корупційних ризиків при їх виготовленні потребують унормування найбільш важливих аспектів цієї діяльності. Зокрема, це стосується визначення компетенції центральних органів виконавчої влади щодо надання електронних публічних послуг, особливостей проведення експертного оцінювання змісту освітніх продуктів, встановлення єдиних вимог для сертифікатів, відомостей про право інтелектуальності власності, а також обов'язкового оприлюднення інформації про фінансування таких освітніх проєктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національна рамка кваліфікацій: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.
2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#n57>.
4. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг: Закон України від 15 липня 2021 року № 1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>.
5. Дія.Освіта — національна едьютейнмент освітня платформа актуальних знань та навичок. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/about>.
6. Антикорупційна робота в ОМС. URL: [https://osvita.diia.gov.ua/courses/ antikorupcijna-robotav-oms](https://osvita.diia.gov.ua/courses/antikorupcijna-robotav-oms).
7. Цифрограм. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/digigram>.
8. Симулятори. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/simulators>.
9. «Школа без цькувань»: серіал для освітян і батьків. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/shkola-bez-ckuvan-serial-dlya-osvityan-i-batkiv>.
10. Всеукраїнська школа онлайн. URL: <https://lms.e-school.net.ua/about>.
11. Про утворення державної установи «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України»: наказ Міністерства охорони здоров'я від 18 вересня 2015 року № 604. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0604282-15#n28>.
12. Забезпечення наукової чесності та захисту морально-етичних прав осіб, які виступають суб'єктами дослідження. URL: <https://courses.phc.org.ua/courses/course-v1:PHC+122+2024/about>.
13. Цикл онлайн-курсів «Надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному етапі». URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+TE_CYCLE101+2023_T3.
14. Конституція України: офіц. текст. ІПС ЛІГА Закон Прайм. URL: <https://ips.ligazakon.net/>.
15. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>.